

I disse dager diskuteres vern av våre sårbare havområder i nord heftig. Et stykke nærmere land blir norske fjorder godkjent som avfallsplasser – med myndighetenes velsignelse.

Når fjordene gråner

BLÅSER TIL KAMP: Gruveselskapet Nordic Mining vil slippe ut giftig avfall i Førdefjorden (bildet). Havforskningsinstituttet advarer mot skader på livet i fjorden, og lokalt er det sterk motstand mot utslippene. På bildet ti meter lange basshorn fra Vevringutstillingen i fjor. FOTO: JAN HELGE FOSSÅ

KRONIKK

Jan Helge Fosså, marinbiolog, Havforskningsinstituttet

Sonnich Meier, marin økotoxikolog, Havforskningsinstituttet

Gruveforkjemperne ynder å sammenligne verdiene i norske fjell med oljeformuen. Men gruvedindustriens planer for å kvitte seg med sitt avfall ville blitt møtt med vantro om de hadde kommet fra oljeindustrien.

I Bøkfjorden utenfor Kirkenes har Sydvaranger Gruve omfattende dumpingplaner. De vil slippe ut like mye som en tankbåt på 100.000 tonn ville gjort dersom den dumpet hele sin last i fjorden en gang i uken gjennom hele året. Og selskapet Nordic Mining søker om å få starte gruvedrift i Engebøfjellet i Sogn og Fjordane og om å få dumpe avfallet i Førdefjorden.

Utenkelig for oljeindustrien

I 2008 fikk Sydvaranger tillatelse fra KLIF (Klima- og forurensningsdirektoratet) til årlige utslipp av fire millioner tonn gruveavfall i fjorden uten noen miljøfaglig gjennomgang eller konsekvensutredning.

For oljeindustrien på norsk sokkel gjelder strenge miljøkrav. Det er utenkelig at søknader om gigantutslipp av miljøavfall tilsvarende det Sydvaranger og Nordic Mining ønsker, ville bli sendt til myndighetene, enn så innvilget.

KLIF kan foreta såkalte helhet-

lige vurderinger som tar med politiske ønsker, samfunnsinteresser og arbeidsplasser i vurderingen av en utslippssøknad. Dermed blandes politikk inn fra første stund, og vi har ingen myndigheter som foretar en ren miljøfaglig vurdering av utslippssaker. Dette betyr at vi i Norge ikke kan være sikre på at det legges tilstrekkelig vekt på naturens lovbestemte og reelle behov for beskyttelse.

En slik bekymring bekreftes til fulle i en kronikk av advokatfullmektig Anja Siverts i Bergens Tidende i januar i år. Hun har undersøkt KLIF sin praksis i utslippssaker og funnet at alle søknader om utslipp til sjø, luft og grunn de siste 2–3 årene er innvilget. Hun konkluderer med at «det urovekkende ofte gis tillatelser på miljømessig uforsvarlig grunnlag».

Titania vil dumpe mer

Gruvedrift er en av de industriene som medfører størst negative miljøpåvirkninger. Aktiviteten fører til omfattende inngrep i naturen på land der berget sprennes ut og arealbruken til veier, prosessanlegg og annen infrastruktur er stor. I tillegg produseres det enorme mengder avfall (opp mot 10 millioner tonn årlig) siden det ofte bare er noen få prosent av malmen som utnyttes. En billig løsning for industrien er å dumpe avfallet i nærmeste fjord.

Det mest kjente norske eksempelet på dumping av gruveavfall i det marine miljø er Titania Gruve som brukte Jøssingfjord i Sokndal kommune som dumpeplass. Da fjorden var fylt opp, fortsatte de å dumpe i Dyngadypet uten-

for. Etter mye bråk måttet Titania stoppe dumping i havet og bruke landdeponi. Landdeponiet er snart fullt og Titania ønsker å gjenoppta dumping i havet.

Gift i næringskjeden

Stoffet Sydvaranger ber om utslippstillatelse for, er det svært giftige Lilafloet D817M, som brukes til å rense jernmalmen. All tilgjengelig dokumentasjon viser at stoffet er svært giftig for organismer som lever i vann.

Lilafloet binder seg til de fine partiklene i avfallet. Når dette dumpes i sjøen, blir en liten del (ukjent hvor stor) løst i vannet, mens mesteparten høyst sannsynlig er festet til partikler. Mange marine dyr spiser ved å filtrere partikler fra vannet. Andre spiser seg gjennom bunnsedimentene. Hvor mye av giftstoffene ender opp i dyr i næringskjedene? Hvordan brytes stoffene ned? Hvor mye blir løst i vannet? Det finnes ingen dokumentasjon på dette.

Havforskerne sier nei

Sydvaranger ønsker nå å slippe ut like mye gift hvert år som de tidligere gjorde i løpet av seksten år. Havforskningsinstituttet har i sin høringsuttalelse til utslippssøknaden på det sterkeste frarådet utslipp av giftstoffet og bedt KLIF vurdere å trekke tilbake utslippstillatelsen for gruveavfall som ble gitt i 2008.

I sin høringsuttalelse til gruvedriften i Førdefjorden peker Havforskningsinstituttet på at finfraksjonen kan spre seg til store deler av fjorden og føre til økende problemer med tiden. Bunnfisk og bunndyr, deriblant

fakta

avfall fra gruvedrift

■ I Bøkfjorden utenfor Kirkenes vil Sydvaranger dumpe avfall tilsvarende borekaks fra 2500 prøveboringer etter olje i Bøkfjorden. Dette skal pågå i 10–15 år. I tillegg søkes det nå om årlige utslipp av 500 tonn svært giftige kjemikalier.

■ Selskapet Nordic Mining vil starte gruvedrift i Engebøfjellet i Sogn og Fjordane. Avfallet skal dumpes i Førdefjorden hvert år i 40–50 år. Restavfallet fra rutilproduksjonen vil utgjøre ca. 140 millioner kubikkmeter masse.

■ Rutil, eller titandioksid, består av grunnstoffene titan og oksygen. Stoffet blir vanligvis kalt titan. Titan brukes innen medisin/helse (f.eks. til kunstige ledd), miljøteknologi og forbruksvarer.

vil flere truede fiskearter som kysttorsk, ål og laks risikerer å miste sitt leveområde.

Bunndyrene blir kvalt

Viktige deler av et fjordøkosystem settes ut av spill så lenge dumping foregår. Mesteparten av de dumpede massene legger seg på fjordbunnen og det meste av bunndyrene vil kveles og dø. Bunnarealene vil forbli uproduktive havbunn så lenge dumping foregår, pluss i noen tiår mens de restitueres. Bunnfisk og krepsdyr vil miste sitt leveområde og matfat i denne perioden.

Både Bøkfjorden og Førdefjorden er nasjonale laksefjorder. Spesielt i Bøkfjorden kan utslipp påvirke laksen negativt i smoltutvandringsfasen. Laksen kan også påvirkes når den returnerer til elvene for å gyte. Variasjoner i fjordvannets kjemiske karakter kan tenkes å påvirke laksens evne til å finne tilbake til elven.

Ofret av distriktshensyn?

Miljøverndepartementet har bedt KLIF om å sørge for at det blir ryddet opp i gamle forurensingssynder i industrifjordene. Samtidig tillater KLIF nye gigantutslipp som medfører at betydelige deler av en nasjonal laksefjord nærmest kveles.

Det betyr at norsk gruvedindustri skjer med utslippstillatelseter som er helt utenkelig å gi offshoreindustrien. Hvor er logikken? Er det slik at fjordene ofres på distriktspolitikkenes alter, eller er de bare mindre verdt enn havområdene? Lovverk og høye miljømål mangler ikke i kongeriket Norge. Det er praksis vi stiller spørsmål ved.